

UCHWAŁA Nr 251 / 5033 / 16
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
w RZESZOWIE
z dnia 20 grudnia 2016r.

**w sprawie zatwierdzenia Opisów obszarów/zakresów inteligentnych
specjalizacji Województwa Podkarpackiego wskazanych w Regionalnej
Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz
inteligentnej specjalizacji (RIS3).**

Na podstawie art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. 2016 r. poz. 486 z późn. zm.), uchwały Sejmiku Województwa nr IX/167/15 z dnia 25 maja 2015 r. w sprawie przyjęcia Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3) oraz uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego Nr XXIX/531/16 z dnia 28 listopada 2016 r. w sprawie aktualizacji Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3).

**Zarząd Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
uchwala, co następuje:**

§ 1

1. Zatwierdza się Opisy obszarów/zakresów inteligentnych specjalizacji wskazanych w Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3) dla inteligentnych specjalizacji Województwa Podkarpackiego: Lotnictwo i kosmonautyka, Jakość życia, Motoryzacja oraz Informacja i telekomunikacja w brzmieniu stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszej uchwały

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Marszałkowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

WICEMARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA

Bogdan Romaniuk

**Opis obszarów/zakresów inteligentnych specjalizacji wskazanych w
„Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata
2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3)”**

Zaprezentowane podejście jest zgodne z metodą opisu krajowych inteligentnych specjalizacji, przygotowaną przez Ministerstwo Gospodarki (stan na 3.12.2015 r.).

Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz Inteligentnej Specjalizacji (RIS3) zawiera cztery wyłonione w przedsiębiorczym procesie odkrywania inteligentne specjalizacje:

1. Inteligentna specjalizacja wiodąca – lotnictwo i kosmonautyka
2. Inteligentna specjalizacja wiodąca – jakość życia
3. Inteligentna specjalizacja wiodąca – motoryzacja
4. Inteligentna specjalizacja wspomagająca – informacja i telekomunikacja

Przedstawiona interpretacja obszarów/zakresów wykazuje ścisły związek nie tylko z zapisami Strategii RIS3, ale także z planami działania przygotowanymi dla tych inteligentnych specjalizacji (planu działania dotychczas nie przygotowano dla dodatkowo wyłonionej – w ostatnim czasie - inteligentnej specjalizacji - motoryzacja).

Inteligentna specjalizacje wiodąca – lotnictwo i kosmonautyka

Definicja inteligentnej specjalizacji wiodącej lotnictwo i kosmonautyka dla potrzeb RIS3 województwa podkarpackiego

Zgodnie z ogólnie przyjętymi definicjami, lotnictwo to ogół zagadnień (technicznych, technologicznych, organizacyjnych, marketingowych, procesowych, itd.) związanych z wszelkiego rodzaju statkami powietrznymi. Na ogół dzielone jest na lotnictwo cywilne i militarne. W przyjętym znaczeniu lotnictwo to nazwa istotnej gałęzi gospodarki, w tym zaliczanego do sektorów wysokich technologii przemysłu (obejmującej np. technologie materiałowe, także najbardziej nowoczesne, jak otrzymywanie materiałów kompozytowych i monokryształów). Zalicza się tu również budowę, modernizację i utrzymanie obiektów inżynierskiej infrastruktury transportu lotniczego, a także innych obiektów bezpośrednio związanych z wykonywaniem transportu lotniczego (szczególnie lotniska i wielkie kompleksy portów lotniczych), oraz transport lotniczy. Z definicji wynika, że jest to bardzo istotna gałąź gospodarki oraz rozwoju i funkcjonowania społeczeństw.

Kosmonautyka na ogół interpretowana jest jako zespół wielu dziedzin nauk technicznych, które zajmują się zagadnieniami związanymi z lotami poza atmosferę Ziemi oraz poznawaniem przestrzeni kosmicznej i znajdujących się w niej obiektów. Współczesna

kosmonautyka wywiera wpływ na wiele dziedzin funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa, przykładem mogą być: nawigacja satelitarna, czy też bezpieczeństwo międzynarodowe.

Z inteligentną specjalizacją wiodącą **lotnictwo i kosmonautyka** wiąże się również istotnie przemysł obronny, a szerzej przemysł elektromaszynowy.

Obszary objęte wsparciem:

- **Produkcja statków powietrznych i napędów do nich, a w szczególności samolotów, śmigłowców, szybowców, pozostałych środków transportu lotniczego oraz statków kosmicznych.**
- **Wytwarzanie produktów, które finalnie są wykorzystywane w sektorze lotniczym i kosmonautycznym, przykładowo silników lotniczych.**
- Wytwarzanie dronów.
- Budowa, modernizacja i utrzymanie obiektów infrastruktury na potrzeby transportu lotniczego.
- Działalność badawczo-rozwojowa bezpośrednio związana z szeroko rozumianym sektorem lotnictwa i kosmonautyki, ukierunkowana na wdrażanie wyników badań w produkcji.

Inteligentna specjalizacje wiodąca – jakość życia

Definicja inteligentnej specjalizacji wiodącej jakość życia dla potrzeb RIS3 województwa podkarpackiego.

Inteligentna specjalizacja wiodąca jakość życia dla województwa podkarpackiego to kompleks obszarów aktywności i rozwiązań, wzajemnie powiązanych, nakierowanych na stworzenie nowego, zrównoważonego modelu funkcjonowania społeczeństwa i ekosystemu, obejmującego mobilność – multimodalny transport, klimat i energię, żywność najwyższej jakości biologicznej i zdrowotnej, energooszczędne budownictwo, zrównoważoną turystykę. Nie jest to sektor, ale kompleks rozwiązań gwarantujących inteligentny rozwój całego Regionu.

Inteligentna specjalizacja wiodąca jakość życia dla województwa podkarpackiego obejmuje więc (obszary objęte wsparciem):

- **Mobilność:**

- Multimodalny, zrównoważony transport (ekologiczne formy transportu, przyczyniające się do ochrony środowiska i ograniczenia emisji CO₂).
- Infrastrukturę do eksploatacji innowacyjnych, proekologicznych środków transportu.
- Tworzenie systemów transportu zasilanych alternatywnymi źródłami energii, wraz z infrastrukturą do ich obsługi.
- Napędy wykorzystujące OZE.
- Innowacyjne systemy redukcji szkodliwych emisji.
- Innowacyjne materiały i technologie produkcji środków transportu i ich części, nakierowane na ograniczenie zużycia paliw oraz ochronę środowiska.
- Innowacyjne systemy transportu zbiorowego, multimodalne i zrównoważone ekologicznie.
- Działalność badawczo-rozwojowa bezpośrednio związana ze wskazanymi powyżej obszarami, ukierunkowana na wdrażanie wyników badań w produkcji

- **Klimat i energia:**

- **Odnawialne źródła energii i technologie z nimi związane.**
- **Energetyka rozproszona.**
- Energia słoneczna – innowacyjne technologie solarne umożliwiające wytwarzanie ciepła; ogniwa fotowoltaiczne oparte na nowych materiałach (w tym szczególnie perowskity) oraz inne nowe technologie pozwalające na wytwarzanie energii ze źródeł solarnych.
- Energia geotermalna – wydajna i przyjazna dla środowiska produkcja energii w oparciu o ciepło geotermalne.
- Biomasa, biogaz, biopaliwa i inne nośniki energii pochodzące z przetwarzania biomasy odpadowej pochodzenia roślinnego i zwierzęcego oraz innego rodzaju biomasy roślinnej, z wykluczeniem eksploatacji obszarów leśnych.
- Nowe lub ulepszone technologie produkcji biogazu.
- Badania dotyczące procesów oczyszczania biogazu do biometanu, z wypracowaniem metod wykorzystania odpadowego CO₂, produkcja bionawozów.
- Innowacyjne technologie małoskalowe – do 5MW - do spalania biomasy, z wyłączeniem współspalania.
- Prosumenckie źródła energii.
- Efektywne energetycznie, prosumenckie (tanie i łatwe w obsłudze) systemy umożliwiające dostosowanie ilości energii wytworzonej w mikroźródłach do zapotrzebowania odbiorcy.
- Systemy umożliwiające wykorzystanie energii odpadowej w skali mikro.
- Technologie informatyczne służące określaniu warunków przyłączenia oraz prognozy pracy sieci elektroenergetycznych z udziałem energetyki prosumenckiej- ścisły związek z inteligentną specjalizacją informacja i telekomunikacja.
- Integracja systemów inteligentnego budynku z systemami obsługi i sterowania energetyki prosumenckiej, z metodami pozyskiwania energii odnawialnej.
- Smart grids – inteligentne sieci wewnętrzne i zewnętrzne, rozwiązania zwiększające efektywność, pewność zasilania i bezpieczeństwo pracy sieci elektroenergetycznych, przesyłowych i rozdzielczych, związanych z energią odnawialną i energetyką rozproszoną.
- Systemy sterowania i zabezpieczeń małych autonomicznych systemów

elektroenergetycznych, rozwiązania dla społeczności lokalnych i przedsiębiorstw, związane z energią odnawialną i energetyką rozproszoną.

- Zastosowanie elektrycznych środków transportu lądowego – ścisły związek z inteligentną specjalizacją motoryzacja.
- Integracja rozproszonych źródeł energii oraz zasobników energii z systemem elektroenergetycznym, w odniesieniu do energii odnawialnej i energetyki rozproszonej.
- Inteligentne zarządzanie zasobami rozproszonymi (energia odnawialna, energetyka rozproszona).
- Metody i środki poprawy efektywności energetycznej oraz redukcji strat energii, w odniesieniu do energii odnawialnej i energetyki rozproszonej.
- Integracja sieci elektroenergetycznych, sieci telekomunikacyjnych oraz systemów informatycznych, tworzących inteligentne sieci elektroenergetyczne, odnoszące się do energii odnawialnej i energetyki rozproszonej.
- Rozwój metod i algorytmów predykcji nasłonecznienia na potrzeby integracji źródeł OZE w ramach inteligentnych sieci elektroenergetycznych.
- Rozwój technik magazynowania energii elektrycznej w układach inteligentnych sieci elektroenergetycznych – ścisły związek z inteligentną specjalizacją informacja i komunikacja.
- Integracja magazynów energii z instalacjami OZE.
- Baterie pojazdów elektrycznych jako zasobniki energii w optymalizacji pracy sieci inteligentnej z odnawialnymi źródłami energii – ścisły związek z inteligentną specjalizacją motoryzacja.
- **Budownictwo pasywne, zeroenergetyczne i plusenergetyczne (zgodnie z przyjętymi definicjami).**
- **Wytwarzanie materiałów oraz kreowanie nowych technologii, pozwalających na ich wykorzystanie w spełnianiu kryteriów budownictwa pasywnego, zeroenergetycznego i plusenergetycznego.**
- Architektura obiektów przemysłowych – projektowanie budynków inteligentnych, odejście od powtarzalności, podejście zrównoważone - budownictwo pasywne, zeroenergetyczne i plusenergetyczne.
- Zintegrowane podejście do systemów zarządzania budownictwem pasywnym, zeroenergetycznym i plusenergetycznym.
- Technologie i systemy integrujące zespoły inteligentnych budynków zeroenergetycznych i plusenergetycznych z infrastrukturą inteligentnych miast.
- **Energooszczędny sprzęt AGD w klasie A (zgodnie z przyjętymi definicjami).**
- **Biodegradowalne tworzywa sztuczne – innowacyjne biopolimery i biotworzywa, ulegające pełnej biodegradacji, bez pozostawiania toksycznego śladu ekologicznego.**
- Procesy syntezy i modyfikacji w pełni biodegradowalnych polimerów z surowców odnawialnych, w tym rolniczych i komunalnych.
- Optymalizacja wytwarzania energii odnawialnej i systemów rozproszonych poprzez nowoczesne systemy sterowania i monitoringu – ścisły związek z inteligentną specjalizacją informacja i komunikacja.
- Działalność badawczo-rozwojowa bezpośrednio związana ze wskazanymi powyżej obszarami, ukierunkowana na wdrażanie wyników badań w produkcji.

- **Zrównoważona turystyka**

Wsparcie budowy lub modernizacji obiektów infrastruktury turystycznej w zakresie budownictwa pasywnego, zeroenergetycznego i plusenergetycznego nakierowanych na uzyskanie certyfikatu ekologicznego Ecolabel lub pokrewnych, związanych z:

- Turystyką poznawczą.
- Turystyką wypoczynkową, ekoturystyką, agroturystyką.
- Turystyką kwalifikowaną.
- Turystyką zdrowotną.
- Turystyką biznesową.
- Turystyką religijną.
- Turystyką kulinarną.
- Enoturystyką.

- **Zdrowie, żywność, odżywianie, innowacyjne technologie, procesy i produkty sektora rolno-spożywczego, najwyższej jakości biologicznej i zdrowotnej:**

- **Produkcja i przetwórstwo certyfikowanej żywności ekologicznej, regionalnej oraz rejestrowanej żywności tradycyjnej (zgodnie z obowiązującym unijnym definiowaniem tych pojęć – Chroniona Nazwa Pochodzenia; Chronione Oznaczenie Geograficzne; Gwarantowana Tradycyjna Specjalność, Produkt Rolnictwa Ekologicznego); produkcja i przetwórstwo certyfikowanej żywności ekologicznej, dotyczy także tzw. okresu przestawiania na metody ekologiczne.**
- Badania i innowacje związane z zdrową, zoptymalizowaną, wolną od GMO dietą oraz kampanie uświadamiające w tym zakresie.
- **Medycyna zapobiegawcza (profilaktyczna), ekomedycyna, naturalne, produkcja ekologicznych (z certyfikatem): leków, kosmetyków, środków czystości.**
- Budowa i modernizacja obiektów przeznaczonych do opieki nad ludźmi starszymi (obiekty spełniające kryteria budownictwa minimum pasywnego, uzyskujące certyfikaty Ecolabel lub pokrewny).
- Innowacyjne pod względem składu i wartości odżywczej produkty ekologiczne, regionalne i tradycyjne.
- Doskonalenie istniejących oraz wprowadzanie nowych innowacyjnych technologii produkcji i przetwórstwa żywności ekologicznej, regionalnej i tradycyjnej.
- Działania zmierzające do minimalizacji stopnia przetworzenia żywności oraz możliwie pełnego zachowania składników odżywczych i korzystnych substancji bioaktywnych w produktach ekologicznych, regionalnych i tradycyjnych.
- Działania zmierzające do maksymalizacji udziału naturalnych surowców i ograniczenia stosowania dodatków do żywności – **tzw. linia 0-E** (produkty bez jakiegokolwiek udziału syntetycznych dodatków), działania pozwalające na ograniczenie zawartości lub eliminację składników antyodżywczych i alergenów w żywności otrzymanych metodą 0-E.
- Innowacyjne systemy monitoringu przebiegu produkcji żywności oraz oceny jakości surowców spożywczych i produktów gotowych.
- Innowacyjne sposoby zwiększania rozpoznawalności żywności wysokiej jakości.
- Działalność badawczo-rozwojowa bezpośrednio związana ze wskazanymi powyżej obszarami, ukierunkowana na wdrażanie wyników badań w produkcji.

Inteligentna specjalizacja wiodąca – motoryzacja

Na potrzeby RIS3 przyjmuje się następującą definicję inteligentnej specjalizacji wiodącej - motoryzacja. Jest to szeroko rozumiana działalność w zakresie produkcji pojazdów samochodowych, przyczep i naczep oraz taboru szynowego; a także wytwarzania produktów, które finalnie są wykorzystywane w produkcji sektora motoryzacyjnego.

Obszary objęte wsparciem:

- **Produkcja samochodów, autobusów, mikrobusów, motocykli, ciągników, naczep, przyczep.**
- Produkcja taboru szynowego, naziemnego i podziemnego.
- Wytwarzanie produktów, które finalnie są wykorzystywane w produkcji sektora motoryzacyjnego.
- Działalność badawczo-rozwojowa bezpośrednio związana z szeroko rozumianym sektorem motoryzacji, ukierunkowana na wdrażanie wyników badań w produkcji.

Inteligentna specjalizacja wspomagająca – informacja i telekomunikacja

Definicja inteligentnej specjalizacji wspomagającej informacja i telekomunikacja (ICT) dla potrzeb RIS3 województwa podkarpackiego

Technologie informacyjne i telekomunikacyjne, to rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej.

Specjalizacja wspomagająca **informacja i telekomunikacja (ICT)** ma na celu dostarczanie rozwiązań z tego zakresu praktycznie całej gospodarce i społeczeństwu, w **tym szczególne wyłonionym inteligentnym specjalizacjom.**

Szczególnym wsparciem powinny zostać objęte rozwiązania, które wpisują się w międzynarodowe trendy w tej dziedzinie, a więc m.in. w takich obszarach, jak:

- Cloud computing wspierający obie inteligentne specjalizacje
- Tworzenie centrów danych i upowszechnianie dostępu do nich
- Rozwój zaistnienia rzeczywistości rozszerzonej (wirtualnej, VR, AR) w turystyce, handlu i dystrybucji produktów podnoszących jakość życia
- Internet rzeczy (*Internet of Things*)
- Zastosowanie IT w opiece nad chorymi i osobami starszymi
- Upowszechnianie aplikacji wspierających osiągnięcie wysokiej jakości życia (zdrowie, monitoring jakości środowiska, wspieranie inteligentnej turystyki, itp.).

Obszary objęte wsparciem:

- Produkcja urządzeń informatycznych.
- Działalność związana z oprogramowaniem.
- Działalność w zakresie telekomunikacji przewodowej.
- Działalność w zakresie telekomunikacji bezprzewodowej.
- Działalność w zakresie telekomunikacji satelitarnej.

- Działalność badawczo-rozwojowa bezpośrednio związana z szeroko rozumianym sektorem motoryzacji, ukierunkowana na wdrażanie wyników badań w produkcji.

Słowniczek wybranych pojęć:

1. SMART GRIDS/Inteligentne sieci elektroenergetyczne – obszar obejmuje rozwiązania zwiększające efektywność, pewność zasilania i bezpieczeństwo pracy sieci elektroenergetycznych przesyłowych i rozdzielczych. Obejmuje problematykę prowadzenia ruchu sieci, ochrony poszczególnych elementów i całej sieci przed awariami, ze szczególnym uwzględnieniem blackoutów, zagadnienia efektywności energetycznej i redukcji strat, właściwej integracji źródeł rozproszonych w sieci i zarządzania nimi, jak również inne zadania związane z zarządzaniem popytem i wdrożeniem nowych metod wyrównywania obciążeń oraz regulacji napięcia i innych parametrów jakości energii elektrycznej. Osiągnięcie wysokiego poziomu inteligencji sieciowej możliwe jest przez wykorzystanie inteligentnych technik pomiarowych, metod sterowania, a także stosownych narzędzi informatycznych, w tym efektywnych i bezpiecznych rozwiązań oraz środków teleinformatycznych.
Źródło: Krajowe Inteligentne Specjalizacje, Ministerstwo Gospodarki, ver.2 (3 grudnia 2015 r.).
2. OZE - obszar ten dotyczy wykorzystania dostępnych lokalnie odnawialnych źródeł energii i paliw, w celu zwiększenia niezależności energetycznej określonego obszaru (w tym autonomiczne regiony energetyczne) oraz stosowania nowych, efektywnych technologii w zakresie produkcji i przetwarzania i magazynowania energii ze źródeł odnawialnych oraz otrzymywania paliw płynnych w celu zmniejszenia zapotrzebowania na energię ze źródeł konwencjonalnych. Energia może być wytwarzana niezależnie z każdego źródła, w oparciu o inteligentne synergiczne układy modułowe łączące kilka takich samych źródeł lub różnorodne źródła energii odnawialnej komponowane pod względem parametrów technicznych, w zależności od miejscowego potencjału i dostępności wybranych źródeł energii (w tym m.in. synergia OZE z budownictwem). Główny cel działań w niniejszym sektorze to poprawa efektywności generacji energii.
Źródło: Krajowe Inteligentne Specjalizacje, Ministerstwo Gospodarki, ver.2 (3 grudnia 2015 r.).
3. ENERGETYKA PROSUMENCKA - obszar ten obejmuje przyjazne w użytkowaniu technologie i systemy, których zastosowanie przyczyni się do zwiększenia efektywności energetycznej oraz poprawy jakości zasilania odbiorców w sieciach i instalacjach niskiego napięcia. Badania powinny zmierzać do stworzenia warunków rozwoju i upowszechnienia tych rozwiązań oraz aktywizacji grupy konsumenckiej do ich wprowadzania.
Źródło: Krajowe Inteligentne Specjalizacje, Ministerstwo Gospodarki, ver.2 (3 grudnia 2015 r.).
4. FOTOWOLTAIKA I INNE ALTERNATYWNE ŹRÓDŁA POZYSKIWANIA ENERGII - realizacja założeń polityki energetycznej kraju, poprawy stanu środowiska oraz umów międzynarodowych, wymaga efektywnego wykorzystania alternatywnych źródeł energii oraz rozwoju bezpieczniejszych systemów racjonalnego zarządzania energią w tym pozyskiwanie jej z otoczenia (ang. *Energy Harvesting*). Opracowanie i wdrożenie rozwiązań technologicznych opartych głównie o materiały na bazie

polimerów oraz nanomateriałów umożliwi rozwój lub powstanie nowych metod wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych lub z energii odpadowej, a także jej magazynowania. Zapewnienie pełnej funkcjonalności układów elektronicznych wymagać będzie również ich właściwego montażu oraz hermetyzacji.

Źródło: Krajowe Inteligentne Specjalizacje, Ministerstwo Gospodarki, ver.2 (3 grudnia 2015 r.).

5. OŚWIETLENIE - obszar obejmuje rozwój i wdrażanie do eksploatacji zaawansowanych technologii wytwarzania, innowacyjnych źródeł światła takich jak organiczne diody elektroluminescencyjne (OLED) i wyświetlacze elektroluminescencyjne (EL) oraz ich aplikacje charakteryzujących się niskim kosztem wytwarzania, niskim zużyciem energii oraz możliwością wytwarzania na dużych, elastycznych i profilowanych powierzchniach. Ponadto, ważnym zadaniem w ramach obszaru tematycznego są badania opracowanych technologii i produktów w warunkach rzeczywistych zapewniających odpowiednią trwałość i niezawodność wyrobu. Badania muszą uwzględniać tematykę hermetyzacji oraz montażu elementów, gdyż bez odpowiedniego zabezpieczenia układów oraz stworzenia odpowiednich wyprowadzeń produkty będą niemożliwe do integracji.

Źródło: Krajowe Inteligentne Specjalizacje, Ministerstwo Gospodarki, ver.2 (3 grudnia 2015 r.).

6. PRODUKCJA EKOLOGICZNA jest ogólnym systemem zarządzania gospodarstwem i produkcji żywności, łączącym najkorzystniejsze dla środowiska praktyki, wysoki stopień różnorodności biologicznej, ochronę zasobów naturalnych, stosowanie wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt i metodę produkcji odpowiadającą wymaganiom niektórych konsumentów preferujących wyroby wytwarzane przy użyciu substancji naturalnych i naturalnych procesów. Ekologiczna metoda produkcji pełni zatem podwójną funkcję społeczną: z jednej strony dostarcza towarów na specyficzny rynek kształtowany przez popyt na produkty ekologiczne, a z drugiej strony jest działaniem w interesie publicznym, ponieważ przyczynia się do ochrony środowiska, dobrostanu zwierząt i rozwoju obszarów wiejskich.

Źródło: ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91

7. EKOLOGICZNE PRODUKTY PRZETWORZONE powinny być produkowane przy użyciu takich metod przetwarzania, które gwarantują przestrzeganie zasad produkcji ekologicznej i utrzymanie zasadniczych cech produktu na wszystkich etapach produkcji.

Źródło: ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91

8. CERTYFIKAT ECOLABEL

„Oznakowanie ekologiczne UE (EU Ecolabel) jest oficjalnym europejskim wyróżnieniem, przyznawanym wyrobom o ograniczonym poziomie wpływu na środowisko. Program oznakowania ekologicznego UE odnosi się do zrównoważonego rozwoju środowiska.

Program przyznawania oznakowania ekologicznego został ustanowiony w 1992 r. Obecnie, podstawą przyznawania oznakowania jest rozporządzenie Parlamentu

Europejskiego i Rady (WE) nr 66/2010z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie oznakowania ekologicznego UE dla poszczególnych grup wyrobów.

Podstawę do przyznawania oznakowania stanowią kryteria ekologiczne, publikowane jako decyzje Komisji Wspólnot Europejskich. W opracowywaniu i zmianach kryteriów uczestniczy Komitet Unii Europejskiej ds. Oznakowania Ekologicznego (KUEOE). Kryteria są opracowywane i uzgadniane przez naukowców, przy udziale przedstawicieli wszystkich zainteresowanych stron, takich jak jednostki właściwe, producenci, wytwórcy, importerzy, usługodawcy, sprzedawcy hurtowi i detaliczni oraz organizacje ekologiczne i konsumenckie.

Wyroby z oznakowaniem EU Ecolabel, od surowców do produkcji, pakowania, dystrybucji i sprzedaży, są oceniane przez niezależnych ekspertów w celu zapewnienia, że spełniają kryteria, które zmniejszają wpływ na środowisko. Stosowana jest metodologia oceny cyklu życia wyrobu”.

Źródło: <http://old.pcbc.gov.pl/pl/oznakowanie-ekologiczne-ue-ecolabel> (stan na dzień 5.12.2016)

9. EKOMEDYCYNA – rodzaj medycyny holistycznej, nakierowanej głównie na leczenie przyczyn chorób, charakteryzuje się doborem rozwiązań naturalnych, środków leczniczych pochodzenia naturalnego.
10. PRODUKT TRADYCYJNY - „Zgodnie z przyjętą przez Komisję Europejską definicją określenie „tradycyjny” odnosi się do żywności, która jest w obrocie na rynku wspólnotowym przynajmniej przez okres wskazujący na przekaz z pokolenia na pokolenie, co określa się jako co najmniej 25 lat. Żywność tego rodzaju charakteryzuje się specyficzną cechą lub cechami, które odróżniają ją od innych podobnych produktów w ramach tej samej kategorii w zakresie „tradycyjnych składników”, z których została wytworzona, „tradycyjnego składu” oraz „tradycyjnej metody produkcji i/lub sposobu przetwarzania”.

Źródło: Żakowska-Biemans S., *Żywność tradycyjna z perspektywy konsumentów, Żywność Nauka Technologia Jakość* 19.3 (2012).

11. LISTA PRODUKTÓW TRADYCYJNYCH a rejestracja nazw produktów rolnych i środków spożywczych w rejestrach prowadzonych przez Komisję Europejską poniedziałek, 14 marca 2011 r.2011-03-14

Z związku z licznymi pytaniami wpływającymi do MRiRW dotyczącymi różnicy między Listą Produktów Tradycyjnych a rejestracją i ochroną nazw produktów rolnych i środków spożywczych w Unii Europejskiej uprzejmie wyjaśniamy, co następuje: Lista Produktów Tradycyjnych została utworzona na mocy ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych (Dz. U. 2005 Nr 10, poz. 68 oraz z 2008 r. Nr 171, poz. 1056 i Nr 216, poz. 1368). Listę prowadzi Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi i marszałkowie województw. Zgodnie z nowelizacją ww. ustawy, która weszła w życie w dniu 6 stycznia 2009 r. na Listę wpisywane są produkty, których jakość lub wyjątkowe cechy i właściwości wynikają ze stosowania tradycyjnych metod produkcji, stanowią element dziedzictwa kulturowego regionu, w którym są wytwarzane, oraz są elementem tożsamości społeczności lokalnej. Za tradycyjne metody produkcji uważa się metody wykorzystywane co najmniej od 25 lat. Wpis na Listę Produktów Tradycyjnych nie przyznaje żadnej ochrony produktom, a jedynie informuje o spełnieniu przez produkt powyższych wymogów. Z wpisem produktu na Listę nie wiąże się także żadna dodatkowa kontrola produktów, ani nie przyznaje ich wytwórcom żadnych dodatkowych praw. Wnioskodawcom przekazuje się pisemną informację

potwierdzając wpis produktu na Listę, która nie jest jednak certyfikatem. Lista Produktów Tradycyjnych została stworzona w celu identyfikacji i promocji produktów wytworzonych tradycyjnymi metodami.

Na szczeblu wspólnotowym nazwy produktów rolnych i środków spożywczych rejestrowane są jako Chroniona Nazwa Pochodzenia, Chronione Oznaczenie Geograficzne lub Gwarantowana Tradycyjna Specjalność. Chroniona Nazwa Pochodzenia i Chronione Oznaczenie Geograficzne – podkreślają związek między jakością a miejscem pochodzenia produktów, a Gwarantowana Tradycyjna Specjalność – wyróżnia ich tradycyjną metodę produkcji. Rejestracja na szczeblu wspólnotowym przyznaje prawo producentom wytwarzającym produkty zgodnie ze specyfikacją do posługiwania się wspólnotowymi logo. Ponadto, w przypadku Chronionych Nazw Pochodzenia i Chronionych Oznaczeń Geograficznych ochronie podlega nazwa produktu. W odniesieniu do Gwarantowanej Tradycyjnej Specjalności rejestracji podlega metoda produkcji, a nazwa produktu jest chroniona, o ile producenci wystąpili o jej zastrzeżenie. Naruszenie prawa jest w tym wypadku ścigane i podlega karom grzywny oraz ograniczenia wolności. Szczegółowe warunki specyfikacji każdego z produktów, określają jak, kiedy oraz gdzie należy go produkować, aby można było używać objętej ochroną nazwy. Producenci mają zapewnić ich niezmienną specyficzną jakość i zadbać, by pod jedną nazwą konsument zawsze znalazł produkt o tej samej jakości. Ponadto każdy producent, który chce wytwarzać produkt pod zarejestrowaną nazwą musi poddawać się dodatkowej kontroli, tzw. kontroli procesu produkcji ze specyfikacją. Należy podkreślić, że zarejestrowany produkt nie staje się wyłączną własnością konkretnych producentów, ale jest chroniony jako wspólne dobro. Nikt nie może zostać wyłącznym właścicielem narodowej tradycji, dobra płynącego z warunków klimatycznych panujących na danym obszarze bądź przepisów udoskonalanych przez kilka pokoleń. Produkty takie można jednak poddać ochronie, właśnie ze względu na ich wyjątkowe cechy.

Źródło: <http://www.minrol.gov.pl/Jakosc-zywnosci/Produkty-regionalne-i>

tradycyjne/Aktualnosci/Lista-Produktow-Tradycyjnych-a-rejestracja-nazw-produktow-rolnych-i-srodkow-spozywczych-w-rejestrach-prowadzonych-przez-Komisje-Europejska

12. PRODUKTY ZAREJESTROWANE JAKO CHRONIONE NAZWY POCHODZENIA, CHRONIONE OZNACZENIA GEOGRAFICZNE ORAZ GWARANTOWANE TRADYCYJNE SPECJALNOŚCI PRODUKTY ZAREJESTROWANE CZYLI WPISANE PRZEZ KOMISJĘ EUROPEJSKĄ DO REJESTRU CHRONIONYCH NAZW POCHODZENIA I CHRONIONYCH OZNACZEŃ GEOGRAFICZNYCH LUB DO REJESTRU GWARANTOWANYCH TRADYCYJNYCH SPECJALNOŚCI.

Zgodnie z przepisami zarejestrowane nazwy, w przypadku Chronionych Nazw Pochodzenia, Chronionych Oznaczeń Geograficznych oraz Gwarantowanych Tradycyjnych Specjalności zarejestrowanych z zastrzeżeniem nazwy, są chronione przed:

- wszelkim bezpośrednim lub pośrednim wykorzystywaniem w celach komercyjnych zarejestrowanej nazwy dla produktów nie objętych rejestracją, o ile produkty te są porównywalne do produktów zarejestrowanych pod tą nazwą lub jeśli stosowanie nazwy narusza prestiż chronionej nazwy;
- każdym niezgodnym z prawem zawłaszczeniem, imitacją lub aluzją, jeśli nawet prawdziwe pochodzenie produktu jest zaznaczone lub chroniona nazwa została przetłumaczona, lub towarzyszy jej wyrażenie „w stylu”, „rodzaju”, „przy użyciu metody”, „tak jak produkowane w”, „imitacja” lub „podobne”;

- wszelkimi innymi fałszywymi lub mylącymi danymi odnoszącymi się do miejsca pochodzenia, właściwości lub podstawowych cech produktu na opakowaniu wewnętrznym lub zewnętrznym, w materiale reklamowym lub dokumentach odnoszących się do danego produktu lub na opakowaniu produktu w pojemniku, mogącym stworzyć fałszywe wrażenie co do jego pochodzenia;
- wszelkimi innymi praktykami mogącymi wprowadzić w błąd zainteresowanych co do prawdziwego pochodzenia produktu.

Źródło: <http://www.minrol.gov.pl/Jakosc-zywnosci/Produkty-regionalne-i-tradycyjne/Produkty-zarejestrowane-jako-Chronione-Nazwy-Pochodzenia-Chronione-Oznaczenia-Geograficzne-oraz-Gwarantowane-Tradycyjne-Specjalnosci>

13. PRODUKTY REGIONALNE I TRADYCYJNE - przepisy UE

Unijne regulacje i cele ich funkcjonowania

Zagadnienia związane z ochroną produktów regionalnych i wytwarzanych tradycyjnymi metodami określone są w prawie Unii Europejskiej w:

- rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych,
- rozporządzeniu delegowanym Komisji (UE) nr 664/2014 z dnia 18 grudnia 2013 r. uzupełniającym rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 w odniesieniu do ustanowienia symboli unijnych dotyczących chronionych nazw pochodzenia, chronionych oznaczeń geograficznych i gwarantowanych tradycyjnych specjalności oraz w odniesieniu do niektórych zasad dotyczących pochodzenia paszy i surowców, niektórych przepisów proceduralnych i niektórych dodatkowych przepisów przejściowych (Dz. Urz. UE L 179 z 19.6.2014, str. 17),
- rozporządzeniu wykonawczym Komisji (UE) nr 668/2014 z dnia 13 czerwca 2014 r. ustanawiającym zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych (Dz. Urz. UE L 179 z 19.6.2014, str. 36).

Inicjatorami stworzenia przepisów ochraniających regionalne specjały byli Francuzi. Doprowadzili do przełożenia na poziom europejski francuskiego ustawodawstwa, które powstało już w latach 30-ych XX wieku i początkowo dotyczyło ochrony win (paradoksalnie, w dzisiejszym ustawodawstwie europejskim podlegają one osobnym przepisom). Wprowadzenie omawianych regulacji zdynamizowało rozwój produkcji wyrobów regionalnych i tradycyjnych oraz pozwoliło realizować założenia reformy Wspólnej Polityki Rolnej, której jednym z priorytetów było zmniejszenie ilości i zwiększenie jakości wytwarzanej w Europie żywności.

Ochrona tych produktów przed nieuczciwym przywłaszczeniem nazwy lub podrobieniem ma jednocześnie pomóc w dywersyfikacji podaży produktów rolno-spożywczych oraz lepiej informować konsumentów o walorach kupowanych przez nich wyrobów. Różnicowanie produkcji rolnej i popieranie produkcji wyrobów wysokiej jakości są jednymi z najważniejszych elementów rozwoju obszarów wiejskich. Wiele z przyznanych oznaczeń dotyczy produktów wytwarzanych w trudnych warunkach glebowych i klimatycznych (na przykład „górskie” sery) lub wyrobów związanych z bardzo pracochłonnymi metodami produkcji. Przyznanie „regionalnych oznaczeń” zwiększa konkurencyjność wyrobów i może również być ważnym elementem oddziaływania na potencjalnego klienta. Produkt, którego pochodzenie jest gwarantowane przez Unię współtworzy wizerunek obszaru, z którego się wywodzi i tym samym zachęca do odwiedzenia danego regionu (przyczyniając się do rozwoju turystyki). Warto zwrócić uwagę, że konsument mający dostęp do produktu wyższej

jakości, zapoznaje się jednocześnie z jego producentem oraz środowiskiem naturalnym i kulturowym, w którym wyrób powstawał.

Jeśli chodzi o informowanie konsumentów, to posiadanie oznaczenia ma z jednej strony poświadczać autentyczność danego produktu, a z drugiej być rękojmią jakości. Dzięki temu potencjalny nabywca ma więcej danych pozwalających mu dokonać wyboru podczas robienia zakupów. Cena przestaje być jedynym, czy też najważniejszym argumentem przemawiającym na rzecz danego wyrobu. Poprzez związek produktu z regionem, zakup staje się początkiem kontaktu z wyjątkową kulturą, tradycją, historią, społecznością i przyrodą danego obszaru.

Można zaobserwować silną tendencję – zarówno w krajach Unii, jak i w Polsce – do podkreślania własnej przynależności regionalnej. Coraz więcej mówi się i słyszy o roli oraz znaczeniu „małych ojczyzn”. W ten nurt idealnie wpisują się mechanizmy pozwalające promować i ochraniać dziedzictwo kulturowe poszczególnych obszarów Europy. Wytwarzanie produktów regionalnych i tradycyjnych może z jednej strony liczyć na wsparcie w zakresie promocji tego typu produkcji, z drugiej na zainteresowanie lepiej uposażonych grup ludności miejskiej i turystów.

Odnosnik otwierany w nowym oknie Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 (.pdf 1,18 MB)

Odnosnik otwierany w nowym oknie Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 664/2014 (.pdf 513,03 kB)

Odnosnik otwierany w nowym oknie Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 668/2014 (.pdf 870,49 kB)

Na mocy art. 31 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 zostało ustanowione określenie jakościowe stosowane fakultatywnie – „produkt górski”. Przepis ten ustanawia warunki używania tego określenia jakościowego.

Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 665/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 w odniesieniu do warunków używania stosowanego fakultatywnie określenia jakościowego „produkt górski” (Dz. Urz. UE L 179 z 19.6.2014, str. 23) określa szczegółowe zasady stosowania określenia „produkt górski” oraz odstępstwa od nich w należycie uzasadnionych przypadkach i w celu uwzględnienia naturalnych ograniczeń dotyczących produkcji rolnej na obszarach górskich.

Źródło: <http://www.minrol.gov.pl/Jakosc-zywnosci/Produkty-regionalne-i-tradycyjne/Przepisy-UE-Produkty-regionalne-i-tradycyjne>

14. PRODUKTY REGIONALNE I TRADYCYJNE - Przepisy polskie

W Polsce jednostką odpowiedzialną za prowadzenie systemu rejestracji produktów o określonym pochodzeniu geograficznym i specyficznej, tradycyjnej jakości, w rozumieniu przepisów unijnych jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Zgodnie z ustawą o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych

Odnosnik otwierany w nowym oknie (Dz. U. 2005 Nr 10, poz. 68) (.pdf 195,6 kB)

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi jest odpowiedzialne za przyjmowanie, ocenę i przekazywanie wniosków o rejestrację nazw pochodzenia, oznaczeń geograficznych oraz gwarantowanych tradycyjnych specjalności do Komisji Europejskiej.

Ustawa o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych reguluje także następujące kwestie:

1. zasady i tryb oceny wniosków o rejestrację nazw pochodzenia, oznaczeń geograficznych i gwarantowanych tradycyjnych specjalności;
2. warunki tymczasowej ochrony nazw produktów rolnych i środków spożywczych na gruncie krajowym przed rejestracją na szczeblu UE;

3. zasady oraz tryb kontroli produktów rolnych i środków spożywczych posiadających chronioną nazwę pochodzenia, chronione oznaczenie geograficzne albo gwarantowaną tradycyjną specjalność;
4. warunki prowadzenia listy produktów tradycyjnych;
5. sankcje karne dla podrabiających produkty, których nazwy są chronione.

W ustawie o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych oprócz regulacji dotyczących rejestracji nazw na szczeblu UE, tworzy się także Listę Produktów Tradycyjnych. Na Listę wpisywane są produkty, których jakość lub wyjątkowe cechy i właściwości wynikają ze stosowania tradycyjnych metod produkcji, stanowiące element dziedzictwa kulturowego regionu, w którym są wytwarzane, oraz będące elementem tożsamości społeczności lokalnej. Przy czym, za tradycyjne uważa się metody produkcji wykorzystywane od co najmniej 25 lat. Lista Produktów Tradycyjnych ma na celu rozpowszechnianie informacji o produktach wytwarzanych tradycyjnymi, historycznie ugruntowanymi metodami.

Źródło: <http://www.minrol.gov.pl/Jakosc-zywnosci/Produkty-regionalne-i-tradycyjne/Przepisy-polskie-Produkty-regionalne-i-tradycyjne>

15. TRANSFORMACJA NISZOWA – proces przekształcania, a także zachowania struktur gospodarczych i pozagospodarczych ukierunkowanych na zapewnienie rozwoju społeczno-gospodarczego w wymiarze lokalnym. Gwarantuje budowanie przewagi konkurencyjnej tych obszarów oraz umożliwia tworzenie regionalnych systemów innowacji. Uruchamia mechanizm samofinansowania się rozwoju, poprawiając kondycję danego społeczeństwa. Uniemożliwia tworzenie dysproporcji społeczno-gospodarczych poprzez przerzucanie kosztów społecznych czy też środowiskowych na otoczenie.¹

16. MOBILNOŚĆ

Mobilność stanowi niezbędny czynnik dobrobytu Europy i swobody przemieszczania się jej obywateli. Należy jednak zmniejszyć negatywne skutki mobilności związane ze zużyciem energii i pogarszaniem się jakości środowiska.

Jacques Barrot, wiceprzewodniczący Komisji ds. transportu, stwierdził: „Mobilność jest niezbędnym czynnikiem swobody przemieszczania się obywateli europejskich oraz wzrostu gospodarczego. Unia Europejska będzie w dalszym ciągu rozwijać połączenia kolejowe i wodne dla transportu na duże odległości. Musimy również zwiększyć wysiłki w celu zapewnienia większej wydajności i ekologiczności transportu drogowego i lotniczego. Dlatego też pragnę skoncentrować się na logistyce, napędzie ekologicznym i inteligentnych systemach transportowych wykorzystujących najnowsze technologie”²

17. MOBILNOŚĆ

Według najnowszej strategii Unii Europejskiej Europa 2020: Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu działania całego ugrupowania i poszczególnych państw do niego należących powinny polegać w przypadku rozwoju zrównoważonego na wspieraniu gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej³.

¹ Piontek B. Współczesne uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego (ujęcie syntetyczne). Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development 2010, vol. 5, no 2, 117-124

² Europa w ruchu: polityka transportowa służąca zrównoważonej mobilności. IP/06/818 Bruksela, dnia 22 czerwca 2006 r.

³ Europa 2020: Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu

W ten sposób możliwość szybkiego, sprawnego i taniego przemieszczania (mobilności) osób i towarów okazuje się najważniejszym elementem wyznaczonego przez UE celu polegającego na połączeniu dynamicznej gospodarki ze spójnością społeczną.

18. TRANSPORT MULTIMODALNY - przewóz towarów przy użyciu co najmniej dwóch różnych gałęzi transportu na podstawie umowy o przewóz multimodalny, z miejsca położonego w jednym kraju, gdzie towar przejął w pieczę operator transportu multimodalnego do oznaczonego miejsca przeznaczenia położonego w innym kraju⁴.
19. TRANSPORT INTERMODALNY - przewóz ładunku od miejsca nadania do miejsca przeznaczenia w jednym naczyniu transportowym (jednostce ładunkowej transportu intermodalnego), przy zastosowaniu co najmniej dwóch rodzajów transportu, bez przeładunku samego ładunku podczas zmiany rodzaju transportu⁵.
20. KOMODALNOŚĆ oznacza wydajne wykorzystanie form transportu działających odrębnie lub zintegrowanych multimodalnie w ramach europejskiego systemu transportowego w celu optymalnego i zrównoważonego wykorzystania zasobów⁶.
21. ENERGETYKA ODNAWIALNA (ROZPROSZONA) - energetyka odnawialna to zwykle niewielkie jednostki wytwórcze zlokalizowane blisko odbiorcy, co pozwala na podniesienie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenie strat przesyłowych. Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych cechuje się niewielką lub zerową emisją zanieczyszczeń, co zapewnia pozytywne efekty ekologiczne. Rozwój energetyki odnawialnej przyczynia się również do rozwoju słabiej rozwiniętych regionów, bogatych w zasoby energii odnawialnej.⁷
22. SMART GRID - Powszechnie akceptuje się następującą definicję inteligentnej sieci energetycznej (ang. Smart Grid), mianowicie jest to sieć elektroenergetyczna, która potrafi harmonijnie integrować zachowania i działania wszystkich przyłączonych do niej użytkowników – wytwórców, odbiorców i tych, którzy pełnią obydwie te role, celem zapewnienia zrównoważonego, ekonomicznego i niezawodnego zasilania⁸.
23. BUDOWNICTWO PASYWNE
Definicja domu pasywnego, ukształtowana została w latach 80-tych. W domu pasywnym nie stosuje się standardowych systemów grzewczych opartych na spalaniu paliw ze źródeł nieodnawialnych, a ewentualne straty ciepła uzupełnia się tak zwanymi pasywnymi „źródłami ciepła” (mieszkańcy, działające w domu urządzenia elektryczne, energia słoneczna, ciepło odzyskane z wentylacji). Standard domu pasywnego

włączeniu społecznemu, Komisja Europejska, Bruksela marzec 2010, COM(2010) 2020 wersja ostateczna, s. 11.

⁴ Czernański E. Zagadnienia terminologiczne transportu wielogałęziowego. Współczesna Gospodarka, [dokument elektroniczny]. - 2011, Vol. 2, nr 2, s. 47-53. (tryb dostępu:

http://www.wspolczesnagospodarka.pl/wp-content/uploads/2012/03/5.E.Czerma%C5%84ski_WG_GM_2_2011.pdf [za:] UNCTAD Doc. TD/MT/CONF/16-p-3/, luty 1986 r.

⁵ Czernański E. Zagadnienia terminologiczne transportu wielogałęziowego. Współczesna Gospodarka, [dokument elektroniczny]. - 2011, Vol. 2, nr 2, s. 47-53. (tryb dostępu:

http://www.wspolczesnagospodarka.pl/wp-content/uploads/2012/03/5.E.Czerma%C5%84ski_WG_GM_2_2011.pdf [za:] AGTC/CEE-ONU/luty 1991.

⁶ Salomon A. Spedycja a komodalność transportu. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej 2013 Seria: Transport z. 80 Nr kol. 1895, s. 113-124.

⁷ Ministerstwo Gospodarki. Polityka energetyczna Polski do 2030 roku. Załącznik do uchwały nr 202/2009 Rady Ministrów Z dnia 10 listopada 2009 r. s. 18.

⁸ Skoczkowski T., Bielecki S. Konieczność zapewnienia interesów odbiorców końcowych w procesie budowy sieci inteligentnych. Przegląd Elektrotechniczny, ISSN 0033-2097, R. 91 NR 1/2015, s. 88-94

wyznaczył dr Wolfgang Feist. W 1988 roku on i prof., Bo Adamson na Uniwersytecie Lund.

Budynek pasywny to budynek, w którym komfort cieplny może być osiągnięty bez zastosowania dodatkowych aktywnych systemów grzewczych lub chłodniczych. Ogrzewanie i chłodzenie realizowany jest w sposób pasywny. Energia użytkowa nie przekracza wartości $EU = 15 \text{ kWh}/(\text{m}^2 \text{a})$. Oznacza to, że w czasie sezonu grzewczego do ogrzania jednego metra kwadratowego mieszkania potrzeba 15 kWh odpowiada 1,5 l oleju opałowego, 1,7 m³ gazu, czy 2,3 kg węgla. Dla porównania, zapotrzebowanie na ciepło dla budynków konwencjonalnych budowanych obecnie 90–120 kWh/(m²a).⁹

24. BUDOWNICTWO ZEROENERGETYCZNE - budynek „o niemal zerowym zużyciu energii” oznacza budynek o bardzo wysokiej charakterystyce energetycznej. Niemal zerowa lub bardzo niska ilość wymaganej energii powinna pochodzić w bardzo wysokim stopniu z energii ze źródeł odnawialnych, w tym energii ze źródeł odnawialnych wytwarzanej na miejscu lub w pobliżu;
Źródło: DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY 2010/31/UE z dnia 19 maja 2010 r. w sprawie charakterystyki energetycznej budynków
25. BUDOWNICTWO PLUSENERGETYCZNE – to obiekt, w którym zyski energii są większe niż straty. Budynki takie wyposażane są w rozbudowane systemy kolektorów słonecznych, turbin wiatrowych i ogniw fotowoltaicznych.
26. BIODEGRADOWALNY POLIMER — to polimer zdolny do degradacji przebiegającej w wyniku procesów biologicznych, degradacji towarzyszy zmniejszenie masy molowej polimeru.
27. BIODEGRADACJA POLIMERU — to degradacja materiału polimerowego wywołana działaniem żywych komórek.

Przypis 4: Całkowita biodegradacja jest terminem stosowanym do określenia końcowej przemiany związków organicznych do w pełni utlenionych lub zredukowanych prostych związków małowcząsteczkowych, takich jak: ditlenek węgla, metan, azotany, sole amoniowe i woda. W razie częściowej biodegradacji końcowe produkty mogą być bardziej szkodliwe niż substancja pierwotna.

Przypis 5: W sytuacji, gdy biodegradacji towarzyszy inny proces degradacji, można stosować nazwy zawierające przedrostki, np. oksobiodegradacja, taka nazwa wskazuje, że w układzie przebiegają obydwa procesy.

Przypis 6: Termin biodegradacja powinien być używany tylko wówczas, gdy udowodniono mechanizm tego procesu, w przeciwnym wypadku właściwe jest stosowanie terminu degradacja.

Przypis 7: Degradacja enzymatyczna lub rozkład zachodzący abiotycznie in vitro nie jest biodegradacją.

Przypis 8: Chemiczna modyfikacja z udziałem żywych komórek, w wyniku której nie następuje cięcie łańcucha polimeru nie jest biodegradacją.”¹⁰

⁹ Żurawski J. Efektywność energetyczna w budownictwie. Energetyczny portal innowacyjny cz – pl (http://www.eip-cz-pl.eu/cz/files/Workshopy/02/ZURAWSKI_Budynki.pdf)

¹⁰ Penczek S., Pretula J., Lewiński P. Polimery z odnawialnych surowców, polimery biodegradowalne. Polimery, Nr 11-12 (833-958) LISTOPAD – GRUDZIEŃ 2013 Tom LVIII [za:] Vert M., Doi Y., Hellwich K-H., Hess M., Hodge Ph, Kubisa P, Rinaudo M., Schué F. Terminology for biorelated polymers and applications (IUPAC Recommendations 2012)*, Pure Appl. Chem.

28. TURYSTYKA KRAJOZNAWCZA – określana bywa często inaczej jako turystyka poznawcza. Turyści utożsamiają ją ze zwiedzaniem, poznawaniem. Turystyka krajoznawcza związana jest zatem głównie z poznawaniem kraju ojczystego i jego różnorodnych walorów. Z tą formą turystyki nierozzerwalnie związane jest pojęcie krajoznawstwa. W kontekście historycznym krajoznawstwo może być rozpatrywane jako zbiór wiadomości o kraju lub jako ruch społeczny.¹¹
29. TURYSTYKA EDUKACYJNA – inaczej nazywana studialną. Są to wyjazdy w celu zdobycia wiedzy. Zaliczyć do niej można wyjazdy na kursy, do szkół językowych lub w celu nauki języka. Szczególnie w ostatnich latach bardzo częste stały się wyjazdy zagraniczne na studia. Podróże takie odbywają zwykle młodzi ludzie oraz pracownicy naukowi.¹²
30. TURYSTYKA AKTYWNA – w literaturze występuje stosunkowo często pojęcie turystyka kwalifikowana, chociaż coraz modniejszym terminem staje się turystyka aktywna. Jest to forma turystyki wymagająca szczególnego przygotowania, umiejętności, oraz zastosowania specjalistycznego sprzętu i wykorzystania doświadczenia. W literaturze zachodniej do turystyki aktywnej zalicza się ponad trzysta różnych form turystyki. Wachlarz zainteresowań turystów i możliwości spędzania aktywnie czasu wolnego sprawiają, iż formę tę określa się jako turystykę specjalnych zainteresowań lub turystykę specjalistyczną. Obok turystyki krajoznawczej właśnie turystyka aktywna uważana jest za najstarszą formę turystyki.¹³
31. TURYSTYKA SPORTOWA – inaczej nazywana usportowioną, jest bardzo ściśle związana z turystyką aktywną. Głównym motywem jej uprawiania jest osiągnięcie założonego celu. Przykładem może być pokonanie trudnej góry, drogi wspinaczkowej czy przepłynięcie trudnej rzeki.¹⁴
32. TURYSTYKA WYPOCZYNKOWA – może być także określana jako wypoczynek bierny w odróżnieniu od często stosowanego określenia „wypoczynku aktywnego”, który w swej istocie jest turystyką aktywną. Niektórzy autorzy utożsamiają turystykę wypoczynkową z rekreacją lub w literaturze zachodniej używa się określenia „3s” od słów sun, sea, sand.¹⁵
33. TURYSTYKA LECZNICZA – tę formę turystyki można określić także inaczej jako uzdrowiskową, lub sanatoryjną. Niekiedy określana bywa w szerszym kontekście jako turystka zdrowotna. Jednak należy pamiętać, iż jest to określenie na tyle szerokie, że obejmuje niemal wszystkie formy turystyki. Uprawiana jest w ośrodkach posiadających status uzdrowiska, w miejscach występowania wód mineralnych a także w miejscowościach o wyjątkowych walorach klimatycznych.¹⁶

, Vol. 84, No. 2, pp. 377–410, 2012, p. 377-410.

¹¹ Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

¹² Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

¹³ Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

¹⁴ Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

¹⁵ Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

¹⁶ Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

34. TURYSTYKA KULINARNA – inaczej może być określana jako gastronomiczna. Jest to nowa i wciąż dynamicznie rozwijająca się forma turystyki. Warto ją wyodrębnić jako osobny rodzaj, chociaż dostrzega się pewne związki z turystyką krajoznawczą lub turystyką kulturalną. W ostatnich latach zauważa się coraz powszechniejsze zainteresowanie serwowanymi w różnych częściach świata przysmakami, kuchnią regionalną. Są turyści, którzy podróżują szlakiem np. serów, win, piwa, odwiedzają jedynie regionalne restauracje, nie zwracając uwagi na zabytki lub inne produkty turystyczne.¹⁷
35. EKOTURYSTYKA –przez ekoturystykę można rozumieć przebywanie na łonie natury, w czystym środowisku z dala od ośrodków przemysłowych i industrialnego krajobrazu.¹⁸
36. AGROTURYSTYKA – Jest to forma turystyki wiejskiej. Z definicji różni się jednak od niej, jest jak gdyby węższą specjalizacją. Polega na większej integracji ze środowiskiem wiejskim, w którym się przebywa. Często sam pobyt na wsi nazywany jest agroturystyką. Jednak aby można mówić o gospodarstwie agroturystycznym lub o takich usługach musi być spełnionych szereg warunków. Najważniejszym czynnikiem jest branie czynnego udziału w pracach gospodarstwa.¹⁹
37. TURYSTYKA MOTYWACYJNA – jest nowoczesną formą zarządzania firmą, jest to forma marketingu polegająca na organizowaniu wyjazdów dla pracowników. Wyjazdy traktowane są jako forma nagrody lub zachęta do lepszej pracy, często mają charakter integracyjny. Podczas wyjazdów motywacyjnych jest zwykle realizowany bardzo bogaty program, obejmujący zarówno zwiedzanie jak i rozrywkę, wypoczynek oraz integrację w formie zabawy.²⁰
38. TURYSTYKA BIZNESOWA. Uważana jest za jedną z najbardziej dochodowych form turystyki. Definicje turystyki zwykle wykluczają podróże w celach handlowych, biznesowych i w interesach. W potocznym rozumieniu turystyki również wyjazdów w interesach nie zalicza się do turystyki. Jednak biorąc pod uwagę przemieszczanie się, korzystanie z typowej infrastruktury i zagospodarowania turystycznego należy i tego typu wyjazdy objąć w szerokim tego słowa znaczeniu mianem wyjazdów turystycznych.²¹
39. TURYSTYKA RELIGIJNO-PIELGRZYMKOWA (PĄTNICZA). W życiu codziennym używane są zamiennie określenia turystyka religijna lub pielgrzymkowa. ...należy odróżnić turystykę religijną od pielgrzymkowej. Pielgrzymowanie naturalnie wiąże się z udawaniem się do miejsc świętych związanych z religią, do sanktuariów, miejsc związanych z pobytem lub śmiercią świętych bądź do miejsc gdzie odbywały się lub odbywają się ważne uroczystości religijne.

¹⁷ Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

¹⁸ Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

¹⁹ Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

²⁰ Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

²¹ Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

Osoby udające się do tych miejsc mogą mieć jednak różną motywację. Przez turystykę religijną można rozumieć wyjazdy o charakterze religijno – poznawczym.²²

40. TURYSTYKA KULTURALNA – Jej istota polega na wyjazdach na imprezy o charakterze kulturalnym. Należy dostrzegać pewne podobieństwa do turystyki krajoznawczej. Jednak podstawowym celem turystów jest udział w imprezach kulturalnych, wydarzeniach organizowanych jednorazowo lub cyklicznie. Mogą to być imprezy, koncerty lub festiwale muzyczne. Spektrum tych wydarzeń jest na tyle szerokie, że może przyciągać miłośników niemal każdego rodzaju muzyki. Przykładem wyjazdów zaliczanych do turystyki kulturalnej są podróże na przedstawienia teatralne, opery, oglądanie wystaw zasowych w galeriach i muzeach.²³
41. ENOTURYSTYKA to zwiedzanie winnic, udział w festiwalach i pokazach wina, gdzie wina degustuje się i/lub ogląda atrybuty związane z regionem uprawy winorośli, co stanowi główny motyw osób korzystających z tego typu wyjazdów.²⁴
42. STATEK POWIETRZNY - urządzenie zdolne do unoszenia się w atmosferze na skutek oddziaływania powietrza innego niż oddziaływanie powietrza odbitego od podłoża.²⁵ Ustawa wyróżnia dwie podstawowe kategorie statków powietrznych mające wpływ na zakres stosowanych wobec nich przepisów. W związku z tym wskazać można:

- cywilne statki powietrzne,
- państwowe statki powietrzne.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami polskim państwowym statkiem powietrznym jest statek powietrzny używany przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej (wojskowy statek powietrzny), statek powietrzny używany przez jednostki organizacyjne Straży Granicznej, Policji i Państwowej Straży Pożarnej (statek powietrzny lotnictwa służb porządku publicznego). Oznacza to, iż poza wskazanymi wyżej wyjątkami pozostałe statki powietrzne można nazywać cywilnymi.

43. TECHNOLOGIE MATERIAŁOWE

Program obejmuje pięć strategicznych obszarów problemowych, wynikających bezpośrednio z Krajowego Programu Badań, zgodnych z priorytetowymi kierunkami badań prowadzonych obecnie w Unii Europejskiej i na świecie. Obszarami tymi są:²⁶

- Technologie materiałów konstrukcyjnych.
- Technologie materiałów fotonicznych i nanoelektronicznych.
- Technologie materiałów funkcjonalnych i materiałów o projektowanych właściwościach.
- Bezodpadowe technologie materiałowe i technologie biodegradowalnych materiałów inżynierskich.

²² Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

²³ Różycki P. Klasyfikacja współczesnych form turystyki. Geoturystyka tom 2. Nr 1(2) 2005, Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica Krzków, s. 13-23.

²⁴ Mazurkiewicz-Pizło A. Enoturystyka czynnikiem poprawy konkurencyjności regionów z uprawą winorośli na przykładzie Węgier [za:] Eugene Jaffe, Hanoch Pasternak, Developing Wine Trails as a Tourist Attraction in Israel, International Journal of Tourism Research, Int. J. Tourism Res. 6, 237-249 (2004); Jack Carlsen, A Review of Global Wine Tourism Research, Journal of Wine Research, 2004, Vol. 15, No 1, pp. 5-13; Lisa Poitras, Donald Getz, Sustainable Wine Tourism: The Host Community Perspective, Journal of Sustainable Tourism, Vol. 14, No 5, 2006.

²⁵ art. 2 pkt 1 Ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze

²⁶ Strategiczny program badań naukowych i prac rozwojowych „Nowoczesne technologie materiałowe” TECHMATSTRATEG. Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, Warszawa, czerwiec 2015.

- Technologie materiałów dla magazynowania i przesyłu energii.

44. ARCHITEKTURĘ OBIEKTÓW PRZEMYSŁOWYCH

Kierunki przemian:

- „projektowanie budynków inteligentnych, które pozwalają automatycznie dostosowywać środowisko, (np. aranżację wnętrz) do indywidualnych upodobań i oczekiwań użytkownika;
- odejście od powtarzalności w geometrii budynków na rzecz różnorodności indywidualnie projektowanych elementów...;
- podejście zrównoważone - stapianie budynku z otaczającym go krajobrazem – budynki zdają się tworzyć sztuczny krajobraz płynnie wpisujący się w naturalne otoczenie.”²⁷

²⁷ Zalewski K., Gil A. Innowacyjne obiekty architektoniczne a możliwości i ograniczenia techniczno-materiałowe w ich realizacji. Architektura Czasopismo Techniczne, Wyd. Politechniki Krakowskiej, 2-A/1/2011, zesz. 11 rok 108, s. 271–278.